

כלי חרס וכלי נתר [שאופן עשייתן הוא ככלי חרס, אלא שנעשים ממין אדמה לבנה] — **טומאתן שוה זה לזה.**

שניהם **מיטמאין** [מקבלים טומאה], ושניהם **מטמאין** אחרים **מאוריהן**. שאף אם לא נגעה הטומאה, כגון השרץ, בדפנותיהם, אלא היא תלויה בתוך חלל אורן, הרי הם טמאים.

וכן לאחר שנטמאו כלי החרס וכלי הנתר, אם תלוים אוכלין בתוך אורם, נטמאים האוכלים מהם, אף על פי שלא נגעו בדפנותיהם. כדכתיב "אשר יפל מהם אל תוכו". ודין זה נתחדש בכלי חרס וכלי נתר בלבד. אבל שאר הכלים אינם נטמאים ואינם מטמאים אלא במגע דפנותיהם בלבד.

וכן שוים הם, במה ש**מיטמאין** **מאחוריהן**. שאם נכנסה טומאה לתוך חלל אחוריהם [שחוקקים להם למטה, בבית מושבם], הרי

וחכמים מטהרין משום שלא אזלינן אחר המעמיד, אלא אחר עיקר הכלי⁽¹⁴⁾. הילכך דין כלי זכוכית להם. שאם נשברו ותיקנם, אינם חוזרין לטומאתן הישנה.⁽¹⁵⁾

ולרבי מאיר, מצינו שפיר בכהאי גוונא טבילה בכלי זכוכית. ואף שבעלמא לא מהני להם טבילה, הכא שאני. שכיון דניקבו בטלה מהם טומאת כלי זכוכית. וכל טומאתם היא רק מחמת האבר המעמידם. והוא אינו מחזירם לטומאה ישנה דכלי זכוכית, אלא לטומאת כלי מתכות. לפיכך, מועילה להם טבילה ככלי מתכות.

א-טו ותו מקשינן: ומאחר דשוניהו לכלי זכוכית ככלי חרס, **אלא מעתה, לא ליטמו** מטומאה הנוגעת **בבבן** [מצידם החיצוני]. כדין כלי חרס, שאין נטמאין אלא אם נכנסה הטומאה לתוכן.

אלמה, ומדוע לא קיימא לן הכי? דהתנן:

ונראה בבואר שיטתו, דאינו מטמא מצד הזכוכית שבו, משום דמחמתה לבד אינו חשוב ככלי. שהרי אין לו בית קיבול בלא האבר. ואין האבר מצטרף להשלים את הזכוכית לכלי. שהרי חלוקים הם בדיני טומאתם. וכל שאין טומאתו ושיעורו שוה, אין מצטרפין.

ובזה יבואר נמי איך אזלינן לרבי מאיר בתר מעמיד אף לקולא, שתועיל לו הטבילה ככלי מתכת ולא נחשב כלל לכלי זכוכית. ויעויין בהערה 13. קהלות **יעקב סימן יב.**

15. **ורשב"ם** פירש, דלכולי עלמא "הכל הולך אחר המעמיד". אלא דפליגי אי הטפת אבר חשיבא כסתימה מעלייתא או לא. דלרבי מאיר הוי סתימה מעלייתא וחוזר בכך להיות כלי. ולרבנן אין חוזר ונעשה כלי בכך, ולכך אינו

שניקבו, וסתמם באבר, ואחר כך נטמאו. וכפי הנראה כן יפרשו הכא, לגבי טבילה.

ומוכרח לכאורה משיטתם, דסברת "הכל הולך אחר המעמיד" נאמרה אף לקולא. ודוקא טומאת כלי מתכות אית ליה ולא טומאת כלי חרס או לי זכוכית. [ומשום דטומאת כלי זכוכית דרבנן היא, אזלינן בה בתר מעמיד אף לקולא. צ"ח.]

14. כן הוא לפירוש הראשון ברש"י **בראש השנה** יט א. אבל לפירושו השני [וכן היא שיטת תוספות כאן ושם], דמיירי בנטמאו לאחר שסתמם באבר, אף לחכמים הם טמאים מדרבנן, כדין כלי זכוכית.

אכן מדעת הרמב"ם בפרק י"ט מכלים, נראה בהכרח דאית ליה דטהורים לגמרי.

וכן שוים הם, שלשניהם אין טהרה במקוה, אלא שבירתן בלבד מטהרתן!

ואסיק לקושיין: משמע, דוקא כלי נתר וכלי חרס, הוא דטומאתן שוה במה שאין מיטמאין מגבן. אבל מידי אחרינא ככלי זכוכית, לא שוה לכלי חרס בזה. אלא מקבל טומאה אף מגבו. וקשיא לרבי יוחנן וריש לקיש דאמרי "שוניהו רבנן ככלי חרס"!

ומשנינן: אמרי, ביון דדמו נמי לכלי מתכות, דהא כי נשתברו יש להם תקנה ככלי מתכת, להתיכן ולחזור ולעשותן כלים [מה שאין כן כלי חרס. שאי אפשר לחזור ולעשות מהם כלים] (4) — שויניהו רבנן נמי ככלי

הם נטמאים. שנחשבים אחורי הכלי כתוכו משום שיש להם בית קיבול⁽¹⁾. וכל שכן, שמטמאין אחרים מאחוריהם⁽²⁾ [תוספות]⁽³⁾.

אבל, אין הם מיטמאין מגביהם! כדנפקא לן בחולין כה א, מכלי חרס המוקף צמיד פתיל, שאינו מיטמא באוהל המת. והיינו משום דאינו מיטמא אלא מתוכו. וכיון דהכיסוי חוצץ על תוכו מפני טומאת המת, אינו נטמא. ואף שגבו פתוח לטומאה.

ודוקא לענין קבלת הטומאה בעינן בכלי חרס שיקבל את הטומאה מתוכו. אבל לאחר שנטמא כלי החרס מתוכו, הרי הוא מטמא אחרים אף אם יגעו בגבו.

מקבל טומאה. ולא גרס "הכל הולך אחר המעמיד". אלא גרס "רבי מאיר היא, דחשיב סתימה מעלייתא".

1. וכתב המהרש"א בדעת רש"י דאין הכלי נטמא מאחוריו אלא כשנוגעים דפנותיו בטומאה. אבל לא כשנכנסה הטומאה לאורו. משום דלא חשיב כתוך ממש. וכן כתבו הר"ש והברטנורה בפרק ב מכלים משנה א.

אכן המשנה למלך פרק א מכלים הלכה יז, הוכיח מלשון רש"י דנטמא אף מאויר אחוריו.

2. והא דלא קתני להדיא "מטמאין" מאחוריהם, משום דאין בזה שום חידוש. דהרי אף מגבן מטמאין אחרים.

ומשום כן לא עריב להו ולא קתני, "מטמאין ומיטמאין מאורן ומאחוריהם". משום דבאור איכא חידוש במה דמטמא אף דאינו נוגע בכלי. אבל באחוריהם ליכא חידוש אלא ב"מיטמאין" ולא ב"מטמאין". תוספות.

עוד כתבו, דלא עריב להו, משום דטומאת אויר היא דאורייתא, אבל טומאת אחוריהם אינה

אלא מדרבנן.

עוד כתבו, דאף אי הוי טומאת אחוריהם דאורייתא, אין נטמא על ידה כל הכלי אלא גבו בלבד. מה שאין כן באוירו. שאם נטמא מאוירו נטמא כולו, תוכו וגבו.

3. ור"י גרס "מטמאין מאחוריהן". שאם נטמאו מתוכם הריהם מטמאין אחרים באויר אחוריהם. והוא הדין דמטמאים אחרים מגבם. אבל אין הם מקבלים טומאה אפילו בנגיעת גבן, והוא הדין באחוריהם. וכל שכן שאין מקבלים טומאה באויר אחוריהם. ולפי זה אין שום נפקא מינה בין אחוריהם לגבן. אלא דבאחוריהם איכא נמי אויר, שמטמא אף בלא מגע.

ויעויין במשנה למלך פרק א דכלים הלכה יג, שהאריך בבאור הך מתניתין, ובמרכבת המשנה, שמנה ח' פירושים בדברי המשנה על פי דברי התוספות בסוגיין.

4. ולא הדר בה מהא דקאמר לעיל "שוניהו רבנן ככלי חרס". דמשום הא ד"נשברו יש להן תקנה" גרידא, לא היינו מורידים להם טומאה. אלא

מתכות, (5) לטמאותם מגבן. (6)

ושוב מקשינן: **אלא מעתה**, שאף דין טומאת כלי מתכות איכא בהו — אם נטמאו ונשברו ופרחה טומאתן, ואחר כך חזר ותיקנם — יחזרו לטומאתן הישנה ככלי מתכות (7).

דתנן: **כלי מתכות — פשוטיהם** [שאינן להם בית קיבול] ומקבליהם [שיש להם בית קיבול] **טמאין**.

ואם **נשברו, טהרו** מטומאתן מאחר שבטל מהם תורת כלי.

ואם לאחר שנטמאו ונשברו חזר ועשה מהן **כלים** — חזרו לטומאתן הישנה. ולקמן מפרש טעמא.

ואילו גבי **כלי זכוכית**, לא קיימא לן הכי.

דהא תנן: **כלי עץ, וכלי עור, וכלי עצם, וכלי זכוכית — פשוטיהן טהורין, ומקבליהן טמאין**. דאיתקש כלי עץ ועור לשק, כדכתיב "מכל כלי עץ או בגד או עור או שק". מה שק מטלטל מלא וריקן [שיש לו בית קיבול], אף כל כלי מכל הכלים האלו אינו מקבל

6. ולהאי שינויא יש לומר, דהיכא דנטמא מגבו, דאינו טמא אלא מדין כלי מתכת, יש לו טהרה במקוה [שהרי אי אפשר ליתן בו שני חומרות שטותרות זו את זו במקרה אחד. שפת אמת]. ולפי זה יתיישב מאי דאקשינן לעיל, הא דמשמע ממתניתין דמקואות דיש טבילה לכלי זכוכית. דשפיר יש לאוקמה בנטמאו מגבן. **תוספות רבי עקיבא איגר**, פרק ט דמקואות משנה ה.

וכן יישב בתשובה סימן ר"י בסברה זו, מה דכתב הר"ש בסוף כלים, דכלי זכוכית יש להם טהרה במקוה. דלכאורה נסתר מסוגיין. ולהאמור אתי שפיר. דאיירי בנטמאו מגבן.

7. וכתב רש"י, שיחזרו לטומאתן "להטעינן טבילה". וצריך עיון, דהא מסקינן דלא מהני טבילה לכלי זכוכית. ומכאן ראייה לדברי רבי עקיבא איגר [הובא בהערה 6], דהיכא דאתינן עליה מדין כלי מתכות מהני ליה טבילה. שפת אמת.

ואולי סבירא ליה לרש"י, דלפום הך שינויא דשוינהו ככלי מתכות הדרא בה הגמרא מהא דקאמר לעיל דאין להם טהרה. [ויעויין בהערה 4 דנראה שכן היא דעת המהרש"א]. וכבר נסתפק הצ"ח בשני פירושים אלו בדעת רש"י.

לאחר דכבר הורידו להם טומאה משום דדמי לגמרי לכלי חרס, הוסיפו להם גם כן טומאת כלי מתכות משום דדמיהו להו נמי. **תוספות**.

אלא דכתב המהרש"א, דאף לדבריהם, אין להם דין טומאת כלי חרס אלא כשנגעה טומאה בתוכם. אבל באוירם אין מקבלים טומאה. דלהכי אהני מה דשוינהו ככלי מתכות שאין נטמאין מאוירן.

ודבריו צריכים עיון, דלכאורה נראה מסוגיין, דרק להחמיר שוינהו ככלי מתכות. שהרי לענין דלא מהני להו טבילה, אכתי דמיהו לכלי חרס. **צל"ח**. ועיין **בראש יוסף** שחלק על המהרש"א בזה.

5. וכתב הראש יוסף בשיטת הרמב"ם, דגריס "אלא כיון דכי נשתברו". והדרינן בן השתא מאוקימתא דלעיל במתניתין דמקואות [דמשמע מינה דמהני טבילה לכלי זכוכית] דאיירי בהטיף לתוכן אבר, ומשום מעמיד הוא. אלא דאחר דמדמינן להו לכלי מתכות, שוב איכא לאוקמא בכלי זכוכית חדשים הניקחים מעכו"ם, דהצריכום טבילה משום הך סברה. אבל טבילה לטומאה לעולם לא מהני בהו [ודלא כהתוספות שכתבו דליכא לאוקמא מתניתין בהכי. ויעויין במהרש"א על דברי תוספות אלו].

טומאה אלא כשהוא מטלטל מלא וריקן.

וכלי עצם איתקש לעץ ועור, כדכתיב "כל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ". ודרשינן מ"כל מעשה עזים", כל הבא מן העזים, לרבות כלים הנעשים מן הקרנים ומן העצמות ומן הטלפים. הילכך כולם אין מטמאין אלא כשיש להם בית קיבול. וטעמא דכלי זכוכית מפרש לקמן.

ואם נשברו טהרו משום שבטל מהם תורת כלי.

ואם חזר ועשה מהן כלים — הרי הם מקבלין טומאה, אם יגעו בטומאה מכאן ולהבא.

ואסיק לקושיין: משמע, דוקא מכאן ולהבא, אין, מקבלים הם טומאה. אבל למפרע, לא חוזרת עליהן טומאתן הישנה.

וקשיא, הא שוינהו ככלי מתכות, ומאי שנא כלי זכוכית מכלי מתכות?

ומשינינן: טומאת כלי זכוכית, כל עיקרה אינו אלא מדרבנן. וגם חזרת טומאה ישנה אינה אלא מדרבנן. ודוקא בכלי מתכות וכדומה, שנטמאו בטומאה דאורייתא קודם

שנשברו, אחיתו בה הורידו בה רבנן שוב את הטומאה דאורייתא הישנה, לאחר שנשברו וחזר ועשאם כלי.

אבל כלי זכוכית, שמדאורייתא אין בהם שום קבלת טומאה, ואף מתחלה קודם שנשברו לא נטמאו אלא בטומאה דרבנן, (8) לא אחיתו לה רבנן שוב את הטומאה הישנה, לאחר שנשברו ושוב חזר ועשאן כלי.

ושוב מקשינן: פשוטיהן של כלי זכוכית, מיהא, ליטמא ככלי מתכות!?

ובזה לא מצית לשנויי כדשינינן לעיל גבי טומאה ישנה. דהא פשוטי כלי מתכות — מדאורייתא בני קבלת טומאה נינהו. ומאחר דשוינהו רבנן לכלי זכוכית ככלי מתכות, הרי כל דיני הטומאה דמדאורייתא דאיתא במתכות ליהו בכלל הך גזירה!?

ומשינינן: מאחר וטומאת כלי זכוכית היא דרבנן ואין שורפין את התרומה והקדשים על טומאה דרבנן [מלבד ו' ספקות דשינינו לעיל] (9) — עברי בהו רבנן היכרא, בינם לבין טומאה דאורייתא, בכך שאינם נטמאין בפשוטיהן. כי היכי דיבחינו בהם שאינם טמאים מדאורייתא, ולא יבואו לשרוף עליהו תרומה וקדשים (10).

9. רש"י. אבל תוספות כתבו דעל עיקר הגזירה [דנטמאים בטומאת כלי חרס מתוכן], אף שורפין את התרומה. ורק במה דמדמינן להו לכלי מתכות, דהיינו טומאת גבן, אין שורפין.

10. והקשו תוספות, אמאי לא סגי להיכרא במה דלא גזרו בהו טומאה ישנה. ותירצו דבעינן היכרא בדין דאורייתא. וטומאה ישנה הוא מדרבנן. ובהא ליכא היכרא [דדלמא היה

8. ודוקא טומאה ישנה דאין לה עיקר מן התורה, לא גזרו בכלי זכוכית. אבל שאר טומאות דרבנן, כגון טומאת אחורי הכלי, גזרו אף בכלי זכוכית. דכן מוכח מהוכחת הגמרא לעיל, דכלי זכוכית מטמא מגבן, מהא דלא קא עריב להו בהדי כלי חרס וכלי נתר. ואי אין כלי זכוכית מטמא מאחוריו, מאי מוכח? הא אפשר דמשום כן לא קא עריב להו עם כלי חרס. צל"ח בשם בנו.